

Akın ŞİMŞEK (*)

İLAVE İŞÇİ veya İŞSİZLİK FONUNDAN ÖDENEK ALANLARI ÇALIŞTIRANLARA SİGORTA PRİMİ DESTEK DÜZENLEMELERİ

1 - GİRİŞ

Yaşanan küresel ekonomik krizin ülkemize de yansması sonucunda istihdamın gerilemesi ve vergi ile sigorta primi yükü nedeniyle kayıt dışı istihdamın da artmasından dolayı hükümet tarafından Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan, özürülü işçi çalıştıran, ilave istihdam sağlayan firmalara bazı teşvikler sağlanmıştır. Genel olarak sosyal güvenlik primi işveren hissesi destekleme teşvikleri ile çalışanların işsiz kalmaları ve firmaların ekonomik krizden en az etkilenmeleri amaçlanmıştır.

Bütün bu teşvik önlemlerine rağmen istihdam da hedeflenen seviyeye ulaşılması bir yana çok fazla bir gelişme sağlanamamış hatta gerileme yaşanmaya başlamış bu da yeni önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu görüşten hareketle hükümette yeni bir teşvik paketi hazırlamış ve bu kapsamda hazırlanan kanun tasarısı 5920 sayılı "İş Kanunu, İşsizlik Sigortası Kanunu ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda

Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olarak yasalaşmasına rağmen Cumhurbaşkanınca tekrar görüşülmek üzere iade edilmiştir. Bu kez konu tekrar TBMM gündemine gelmiş ve 5921 Sayılı Kanun olarak yasalaşmış ve Cumhurbaşkanınca onaylanarak yürürlüğe girmiştir.¹

Bu düzenleme ile de istihdamı teşvik amacıyla genel olarak Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki yatırımlar öncelikli olmak üzere ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımlarında kullanılmak üzere işsizlik sigortası fonundan kaynak aktarılmasına imkân sağlanmıştır. Ayrıca son altı aylık ortalama çalışan sayısına ilave olarak işsizlik sigortasından işsizlik ödemesi alanların kalan işsizlik sigortası primi ödeme süresi kadar sosyal güvenlik primlerinin bir kısmının işsizlik sigortası fonundan karşılanması öngörülmüştür.

İstihdamı teşvik amacıyla alınan bu tedbirlere ilaveten 2009 yılının Nisan ayına ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen sigortalı sayısına ilave olarak, 31.12.2009 tarihine kadar, işe alınma tarihinden önceki üç aylık dönem içinde Sosyal

(*) Rekabet Kurumu Basım ve Yayın Müdürü

¹ 18.08.2009 tarih ve 27323 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Güvenlik Kurumuna verilen prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışındaki kişilerden olmak kaydıyla işe alınan ve fiilen çalıştırılanlar için asgari ücretli bir işçinin sosyal güvenlik primi işveren payı kadar kısmının işsizlik sigortası fonundan karşılanması gibi teşvik desteği de getirilmiştir.

2- İŞSİZLİK ÖDENEĞİ ALANLAR İSTİHDAM EDENLERE TEŞVİK²

Yeni düzenleme ile yürürlüğe konulan teşvik düzenlemesi ile öncelikle işsizlik ödeneği alanların, işe alındığı tarihten önceki aydan başlayarak işe alan işyerine ait son altı aylık dönemde, prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilave olarak işe alınması şartıyla prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan kısa vadeli sigorta primi tutarının yüzde biri olmak üzere işçi ve işveren payı sigorta primleri ile genel sağlık sigortası primi, kalan işsizlik ödeneği süresince İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

İşsizlik ödeneğinin ödenme süresi 4447 sayılı Kanunun "İşsizlik ödeneğinin; miktarı, ödeme süreleri ve zamanı ile sigorta primleri" başlıklı 50. maddesinde belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre hizmet sözleşmesinin sona ermesinden önceki son 120 gün prim ödeyerek sürekli çalışmış olanlardan, son üç yıl içinde;

- 600 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 180 gün,
- 900 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 240 gün,
- 1080 gün sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş olan sigortalı işsizlere 300 gün,

Süre ile işsizlik ödeneği verilmektedir. Sigor-

talı, işsizlik ödeneğinden yararlanma süresini doldurmadan tekrar işe girer ve işsizlik sigortası ödeneğinden yararlanmak için gerekli şartları yerine getiremeden yeniden işsiz kalırsa, daha önce hak ettiği işsizlik ödeneği süresini dolduruncaya kadar bu haktan yararlanmaya devam eder. Gerekli şartları yerine getirmek suretiyle yeniden işsiz kalınması halinde ise sadece bu yeni hak sahipliğinden doğan süre kadar işsizlik ödeneği ödenmektedir.

İşte bu süreler içerisinde işsizlik ödeneği almakta olanların işe alındığı tarihten önceki aydan başlayarak işe alan işyerine ait son 6 aylık dönemde, prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama sigortalı sayısına ilaveten işe alınması halinde prime esas kazanç alt sınırı(asgari ücret) üzerinden hesaplanan kısa vadeli sigorta primi tutarının yüzde biri olmak üzere işçi ve işveren payı sigorta primleri ile genel sağlık sigortası primi kalan işsizlik sigortası ödenecek süreleri kadar İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

Ancak diğer istihdam teşviklerinde olduğu gibi primlerin İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanabilmesi için öncelikle işverenlerin çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde vermiş olmaları gerekmektedir. Ayrıca ikinci şart olarak sigortalının prime esas kazancına göre varsa prime esas alt kazanç sınırı ile prime esas kazançları arasındaki fark ve kısa vadeli sigorta kollarına ilişkin prim tutarı farkı ile işsizlik sigortası primlerinin ödenmiş olması da gerekmektedir. Teşvik uygulamasından aynı şartlarla 5510 sayılı Kanun sigortalısı çalıştıran işverenler gibi 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıkların statülerine tabi personeli için de uygulanacaktır.

² Bu destek düzenlemesi 1 Ekim 2009 da yürürlüğe girmiştir.

Bu istihdam teşvik destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamayacaklar birini tercih edeceklerdir. Kamu kurum ve kuruluşu işverenler ile işten ayrılan işçisini aynı işyerinde tekrar işe alan işverenler bu işçileri için destekten yararlanamayacaklardır.

3- İLAVE İSTİHDAM TEŞVİĞİ

İşsizlik sigortası fonundan işsizlik ödeneği alanları istihdam eden işverenlere getirilen destek uygulaması yanında geçici olarak uygulamaya konulan yeni düzenleme ile 2009 yılının Nisan ayına ait prim ve hizmet belgelerinde bildirilen sigortalı sayısına ilaveten 31.12.2009 tarihine kadar işe alınma tarihinden önceki üç aylık dönem içinde verilen prim ve hizmet belgelerinde kayıtlı sigortalılar dışındaki kişilerden olmak kaydıyla işe alınan ve fiilen çalıştırılanlar için prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerine ait tutarı 6 ay boyunca İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanacaktır.

Diğer istihdam teşvik, destek uygulamalarından yararlanan işverenler gibi bu teşvik uygulamasından yararlanmak isteyen işverenlerin de çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak aylık prim ve hizmet belgelerinin yasal süresi içerisinde verilmesi ve sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarı ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmayan işveren hissesine ait tutarın ödenmiş olması gerekmektedir.

Şayet işveren ait olduğu ayda teşvik haricinde kendisinin ödemesi gereken primleri yasal ödeme süresinden geç bir zamanda öderse teşvik mahiyetinde İşsizlik Sigortası Fonundan yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan ge-

cikme zammını da kendisi ödeyecektir. Bu teşvik düzenlemesinde 01.10.2003 tarihinden sonra özelleştirme kapsamında devir alınan işyerleri hariç olmak üzere, mevcut ve faaliyette bulunan işyerlerinin devredilmesi, birleşmesi, bölünmesi veya nevi değiştirmesi gibi hallerde yeni işe başlama olarak değerlendirilmeyecektir.

Örneğin; Yağmur Sulama unvanı ile faaliyet gösteren limited şirketin, nevi değiştirerek, aynı unvanla veya farklı unvanla Anonim şirkete dönüşmesi halinde, A.Ş. çalışanlar yeni işe başlamış sayılarak teşvikten yararlanılmayacaktır.

Mevcut bir işyerinin kapatılarak değişik bir ad veya unvan ya da bir iş birimi olarak aynı faaliyette açılması veya çalışan sigortalıların bütün olarak devredilmesi halinde, bu işyerleri hakkında da bu teşvik hükümleri uygulanmayacaktır.

Örneğin; Ali Bey'in sahibi olduğu Hızlı Seyahat otobüs işletmesinin, Ahmet beye devredilerek Jet Seyahat otobüs işletmesi unvanıyla faaliyete geçmesi halinde, Ahmet bey teşvikten yararlanamayacaktır.

Yönetim ve kontrolü elinde bulunduracak şekilde doğrudan veya dolaylı ortaklık ilişkisi bulunan şirketler arasında istihdamın kaydırılması, şahıs işletmelerinde işletme sahipliğinin değiştirilmesi gibi ek bir kapasite ve istihdam artışına neden olmayan, sadece teşviklerden yararlanmak amacıyla yapılan işlemler hakkında da bu hükümler uygulanmayacaktır.

Örneğin; Aynı şirketler grubuna ait olan (X) limited şirketindekiler işten çıkartılarak, (Y) Anonim şirketinde işe alınmaları halinde, (Y) anonim şirketi işe aldığı (X) limited şirketinden çıkan işçiler için teşvikten yararlanamayacaktır.

Sosyal Güvenlik Kurumunun denetim ve kontrole yetkilendirilmiş görevli personelince yapılan kontrol ve denetimler sonucunda kayıt dışı işçi çalıştırdığı, çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak

bildirmediği tespit edilen işyerleri işverenleri bu teşvikten yararlanıyorlarsa tespitini yapıldığı aydan başlayarak teşvik uygulaması sonlandırılacaktır.

Örneğin; Haziran 2009 da bütün şartları yerine getirerek bu teşvikten yararlanmaya başlayan bir işverenin işyerinde SGK Müfettişlerince Ağustos 2009 da kayıt dışı işçi çalıştırdığı tespit edilirse aynı ay teşvikten yararlanması durdurulacaktır.

Kamu İhale Kanunu ve bu Kanundan istisna olan alımlar ile uluslararası anlaşma hükümlerine istinaden yapılan hizmet alımları ve yapım işlerini yürüten işyerleri de bu uygulamadan yararlanamayacaklardır. Kamu kurum ve kuruluşu işverenleri ile sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar ve yurt dışında çalışan sigortalılar hakkında da bu teşvik düzenlemesi uygulanmayacaktır.

Örneğin; (ABC) Anonim Şirketi Irak'taki inşaatı için Türkiye'den götürdüğü işçiler için teşvikten yararlanamayacaktır.

İşverenlerin İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanan prim tutarları gelir ve kurumlar vergisi uygulamalarında gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınmayacaktır. İşverenlere sağlanan bu istihdamı teşvik destek unsurundan diğer ilgili mevzuat uyarınca ayrıca yararlanmakta olan işverenler aynı dönem için ve mükerrer olarak bu destek unsurundan yararlanamayacaklar destek unsurlarından birini kendileri tercih edeceklerdir.

4- TEŞVİKLİ YATIRIMLARDA İSTİHDAMI TEŞVİK

Yeni düzenleme ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Ek 2. madde eklenerek yatırımlarda devlet yardımları hakkında kararlar çerçevesinde yatırıma bağlı istihdamlara da teşvik destek uygulaması getirildi. Bu düzenleme ile yatırımlarda devlet yardımları

hakkında kararlar çerçevesinde teşvik edilen yatırımlara bağlı olarak gerçekleştirilecek istihdam için prime esas kazanç alt sınırı(brüt asgari ücret) üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hisselerinin tamamına kadar olan kısmı Hazinece karşılanacaktır.

Kanunda destek unsuru olarak hazinece karşılanacak tutarın uygulama süresi, karşılama oranı ve kapsamı ile ilgili açık bir düzenleme olmayıp bu unsurlar ile birlikte yatırımın sektörü, büyüklüğü ve bulunduğu illere göre farklılaştırılmasını Bakanlar Kurulu belirleyecek.

Yine bütün istihdamı teşvik ve destek uygulamalarında olduğu gibi bu uygulama ile de işveren hissesine ait primlerin karşılanabilmesi için işverenlerin;

- Çalıştırdıkları sigortalılarla ilgili olarak aylık prim ve hizmet belgelerini yasal süresi içerisinde Sosyal Güvenlik Kurumuna vermeleri,
- Sigortalıların tamamına ait sigorta primlerinin sigortalı hissesine isabet eden tutarın Hazinece karşılanmayan işveren hissesine ait tutarını ödemiş olması

Gerekmektedir. Bu destek düzenlemesinden yararlanacak işverenler tarafından ödenmesi gereken primlerin geç ödenmesi halinde, Hazinece Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak ödemenin gecikmesinden kaynaklanan gecikme zammı da işverenden tahsil edilecektir.

5- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Özellikle yaşanan küresel ekonomik krizin ülkemizi de derinden etkilemesi nedeniyle istihdamı teşvik için birçok destek düzenlemesi getirilmiştir. Genel olarak bu düzenlemelerin birinden yararlanmakta olan işverenler aynı dönem için ve mükerrer olarak tercih ettikleri destek unsurlarından birini tercih edeceklerdir. İşsizlik sigortası fonundan karşılanan destek unsuru ile

primleri bu fondan karşılanan işçileri çalıştıran işverenlerin işten ayrılan işçisini aynı işyerinde tekrar işe almaları halinde bu işçileri için destekten yararlanamayacaklardır.

Geçici olarak uygulamaya konulan ve makalemizin 3. bölümünde açıklanan ilave işçi istihdamını destek düzenlemesinin işe almaya ilişkin süresini 30.06.2010 tarihine kadar ve primlerin altı aya kadar daha İşsizlik Sigortası Fonundan karşılama süresini uzatmak için Bakanlar Kuruluna yetki verilmiştir. Ülkenin ekonomik durumuna göre Bakanlar Kurulu bu yetkilerini kullanacaktır.

İşverenlere istihdamı destek unsuru olarak uygulamaya konulan ilave işçi istihdamını teşvik uygulamasının kayıt dışı istihdamla mücadele kapsamında bir yönü de yapılan kontrol ve denetimler sonucunda çalıştırdığı kişileri sigortalı olarak bildirmediği tespit edilen işyerleri hakkında tespit yapıldığı aydan başlanmak suretiyle bu desteğin uygulanmasının durdurulmasıdır. Böylece işvereni istihdamı desteğin yanında kayıt dışı istihdam da önlenmeye çalışılmıştır.